

Druga svetovna vojna

1) Primerjaj vzroke za prvo in drugo svetovno vojno.

1. **svetovna vojna:** imperialistične težnje
2. **svetovna vojna:** imperialistične težnje - še posebej desno usmerjenih držav (*Nemčije, Italije in Japonske*), tudi revanšizem.

2) Dejavniki, ki so odločilno vplivali na začetek vojne.

- Nemčija, Italija in Japonska nezadovoljne s sistemom, ki je bil vzpostavljen po 1. svetovni vojni (*Versajska Evropa, izguba kolonij*).
- Velika Britanija in Francija vodili politiko popuščanja; neodločnost zahodne parlamentarne demokracije do širjenja in krepitve desnice.
- ZDA vodijo izolacionistično politiko do Evrope (niso v Društvu narodov, nevtralne ob začetku vojne, niso podpisale versajske pogodbe).
- Del krivde nosi tudi SZ, ki je za vsako ceno hotela pridobiti vpliv nad socialistično usmerjenim delom Evrope (-Kominternu).
- Društvo narodov neuspešno.
- Velika ideološka nasprotja med zahodom in vzhodom (socializem, desnica, sredinske stranke).

- *Hitler je s Stalinom podpisal pakt o nenapadanju.*
- *1.9.1939 je kljub zagotovitvi Francije in Velike Britanije, da bosta branili Poljsko, le-to napadel.*
- *Poljska armada slabše opremljena, ni bila pripravljena na taktiko bliskovite vojne.*

3) Bistvene značilnosti nemške bliskovite vojne.

- Kombiniran način bojevanja (tanki, letala, pehota).
- Hitre ofenzive (taktika presenečenja).
- Bombandiranje mest (skušali zlomiti bojno moralo civilistov).

- *Stalin vse bolj razmišljal o razširitvi meja svojega imperija → z začetkom 2. svetovne vojne je začel uresničevati ozemelske apetite. → Poljska in Finska.*

4) Napad na Poljsko, Katynska aferu.

- Napad se je začel 1.9.1939.
- Osamljena poljska vojska se je sicer hrabro upirala, a:
 - o *Napačno postavljene obrambne črte.*
 - o *Zastarelost opreme in oborožitve.*
 - o *Pomanjkanje letal.*
 - o *Nerazumevanje novega načina vojskovanja.*
- Nemška vojska v 4 tednih zasedla državo.
- Pobiti civilisti, vojaki.
- Dogovor med Hitlerjem in Stalinom → SZ naj bi dobila poljska in nekatera druga ozemlja, ki jih je izgubila po 1. svetovni vojni.
- → Rdeča armada 17.9.1939 prekoračila meje, do Brest-Litovska.
- Zunanja ministra Molotov in Ribbentrop sta 28.9.1939 podpisala sporazum o mejah in prijateljstvu - državi razdelili poljsko ozemlje.
- Sovjeti so brez boja dobili veliko ujetnikov; večino zajetih poljskih oficirjev so nato pobili pri **Katynskem gozdu** blizu Smolenska.

5) Sovjetsko-finska vojna.

- Oktobra 1939 je Stalin Finski ultimativno postavil nesprejemljive ozemelske zahteve.

- Finci ultimat zavrnili.
- Rdeča armada vdrla v državo, bombardiranje Helsinkov ...
- Finci so se uprli, prizadejali Rdeči armadi velike izgube.
- Na koncu izgubili 11% industrijsko in kmetijsko zelo razvitega in strateško pomembnega ozemlja.
- Ugled Stalinove države in s tem tudi drugih komunistov se je zaradi te vojne še zmanjšal.
- SZ izključena iz Društva narodov (ki že zdavnaj ni imelo več nobenega vpliva na svetovne dogodke).

6) **Napad na Dansko in Norveško**

- Nemci za napad odločili, ker so se bali, da bodo območje zasedle britanske sile (in si zgradile oporišča) - oteženo oskrbovanje z železovo rudo iz Švedske (Narvik, nikoli ne zamrzne).
- Dansko zasedli v enem dnevu.
- **Norveška se upirala do junija 1940.** Sodelovali vojaki iz Francije, V. Britanije in Poljske.
 - o Zasedbo podpiral **norveški nacist/fašist Quisling** (*sinonim za peto kolono, narodni izdajalec, kolaborant, sodelavec z okupatorjem*). Pride na oblast.
 - o Kralj in vlada umaknila v London.

7) **Napad na Francijo**

- Hitler v grobih črtah posnemal smer nemškega prodora v prvi svetovni vojni.
- Francijo so napadli **preko dežel Beneluxa.**
- **Maja 1940** s silovitim kombiniranim napadom.
- Nizozemci, Belgijci niso uspeli zaustaviti prodor.
- Bitka za Francijo je potekala že v Belgiji - Francozi izgubili najboljše enote, večino letalstva.
- Poraz Belgije - vojna za Boulogne, Calais, Dunkerque, od koder bi se angleške in francoske enote lahko umaknile edinole v Veliko Britanijo.
 - o Prvi dve mesti Nemci osvojili.
 - o Napad na **Dunkerque** je Hitler za nekaj dni zaustavil.
 - Ocenil, da ozemlje okrog mesta ni primerno za tankovsko bojevanje.
 - Ali - da bi Britancem omogočil umik in jih nagovoril h kompromisnemu miru.
 - o Predah zaveznikom omogočil evakuacijo v Veliko Britanijo.
- Po umiku iz Belgije Francozi organizirali dolgo obrambno črto, ki ni zdržala.
- V začetku junija so jo Nemci prebili, bližali nezavarovanem Parizu.
- **Magnitova linija:** francoski obrambni pas, ki so ga začeli graditi že leta 1930, na meji z Nemčijo. Glavnina francoske vojske. Napadli s hrbta.
- Franciji junija napovedala vojno še Italija - želela plen. Neprilavljena, zasedli le nekaj obmejnih oporišč v Alpah.
- **Hitler kljub revanšizmu ni bil prezahteven:**
 - o Ni želel, da bi se francoska vlada umaknila v Veliko Britanijo ali Afriko.
 - o Da bi uničila svoje ladjevje.
 - o Bodoča pogajanja z Veliko Britanijo.
 - o Del Francije ostal neokupiran - vichyjska Francija (1940-1942):
 - Maršal Petain (kolaborant) prevzel oblast.
- Francija podpisala **kapitulacijo 22. junija 1940 v Campeignu** v vlaku iz časa 1. svetovne vojne.

8. **Napad na Veliko Britanijo (operacija morski lev; junij - september 1940)**

- Hitler ponudil sklenitev miru (zavedal težav pri osvajanju vojaško močne otoške države).

- Chamberlein neuspešen zaradi politike popuščanja, nasledil ga je Churchill → državljanom obljubil zmago, še prej pa kri, napore, solze in znoj.
- Hitlerjev načrt: prevladati v zraku, nato pa izkrcaje.
- **Napaka:** po uspešni zasedbi Francije je čakal, ni takoj napadel (izčrpanost).
- Nemci imeli v začetku premoč v letalski sili (bombniki (čeprav niso tako hitri), veliko goriva, Angleži pa hitra lovška letala – premalo goriva).
- Zaradi taktike zavlačevanja Britanci pospešeno izdelovali letala.
- **Britanci:** protiletalska obramba (radar), alarmni sistemi, evakuacija žensk, otrok, močno tudi utrdili obalo.
- **Nemci:** uničevali britansko obrambo, čolni, ki naj bi zagotovili obrambo, podmornice.
- Orlov prijem (=zračna vojna za Britanijo) se ni posrečil.
- **Hitler doživi katastrofo, 1. poraz.**

Države, ki jih je Hitler zavzel do jeseni 1940: Češkoslovaška republika, Avstrija, Poljska, Danska, Norveška, dežele Beneluxa, severni del Francije.

9. Vojna na morju

- Trajala brez predaha in na različne načine.
- Pomorsko letalske bitke, napadi na пристanišča in konvoje, podmorniški napadi, napadi s torpedi in akcijami potapljačev.
- Britanci so bili odvisni od poti preko Atlantika.
- Ključnega pomena za vojaške operacije pa je bilo tudi Sredozemlje.
- Kljub temu, da je bila britanska mornarica mnogo močnejša kot nemška, ji je ta s svojimi podmornicami prizadejala veliko izgub.
- Zaradi uspešnosti Nemcev so bili prisiljeni izboljšati svoje ladje.
- Američanom je tako uspelo, da je izdelalo več ladij kot so jih nemške podmornice lahko potopile.
- Vojna na morju je bila totalna – kruta, krvava in neusmiljena do vseh.

10. Balkan

- **Italijanska avantura v Grčiji:**
 - o Mussolini razočaran ob nemških zmagah v Evropi. → ni dobil ozemlja.
 - o **Napad 28. oktobra 1940. Nemci pomagali.**
 - o Grki kmalu ustavili.
 - o **Maja 1941 zasedli.**

Hitlerju je postalo jasno, da na Balkanu ne bo mogoče vzpostaviti sistema Nemčiji podrejenih satelitskih držav.

- **Nemška politika na Balkanu:**
 - o Hitler še pred začetkom vojne skušal balkanske države čim bolj povezati z Nemčijo.
 - o Najslabše se je godilo Romuniji (izguba ozemlja, nafta za nizko ceno). Od novembra 1940 v trojnem paktu.
 - o Madžarska zaradi povezovanja z Nemčijo dobila ozemlja na račun Slovaške. Trojni pakt 1940.
 - o Bolgarija Nemčiji gospodarsko povsem podrejena. 1. marec 1941 trojni pakt.
 - o **Jugoslovanska politika zmedena, necelovita, protislovna** → tik pred vojno Jugoslavija brez zaveznikov, velik Hitlerjev pritisk.
 - Prepričeval Pavla o nujnosti pristopa k trojnemu paktu.
 - Zaupal mu je, da bo napadel SZ.

- 25.3. pristop Jugoslavije k trojnemu paktu, podpisal Cvetković.
- 27.3. državni udar – strmoglavili kraljevo namestništvo, mladoletnega Petra razglasili za polnoletnega in ga postavili na oblast.
- Novo vlado je sestavil general Simović, ki ni prekal podpisu – ker videl v tem možnost, da se izognejo vojni.
- **Aprilska vojna:**
 - o Demonstracije, ki so zahtevale preklic in demokratizacijo države.
 - o Hitler je z ozemeljskimi obljubami brez težav prepričal jugoslovanske in grške sosesde, naj sodelujejo v napadu.
 - o **6.4.1941** (dogodki so presenetili svet, Hitler ni računal, da mu bojo nasprotovali) – napad, s tem so se načrti za napad na SZ spremenili (preloženo za 5 tednov).
 - o Jugoslovanska vojska zastarelo oborožena, ozemlje klasično razdeljeno na vojno in zaledno, vojaška doktrina temeljila na frontnem bojevanju. Prepočasna mobilizacija.
 - o **14.4.1941 Jugoslavija podpisala kapitulacijo** – sledi razkosanje med Nemčijo, Italijo, Madžarsko, članice trojnega pakta.

Nemčija je **22. junija 1941** kljub sporazumu o prijateljstvu in nenapadanju ob pomoči zaveznic napadla Sovjetsko zvezo. Hitler prepričan, da jo bo pokoril do konca leta.

11. Napad na Sovjetsko zvezo

- Vojna mora biti končana v letu 1941, ker daljšega spopada ob okrepljeni moči Velike Britanije in ZDA Nemčija ne bi zdržala.
- Zasedli naj bi tista sovjetska ozemlja, ki so bila najgosteje naseljena in vir za oskrbovanje, industrijske kraje.
- Predvidevali 3 smeri napada:
 - o sever: *Leningrad*
 - o center: *Moskva*
 - o jug: *Ukrajina, Kavkaz* (morje, nafta, žito v Ukrajini).
- **Nemci večino svojih ciljev dosegli - z zamudo in velikimi izgubami:**
 - o Želja, da najprej osvojijo Ukrajino in Kavkaz, šele nato nad Moskvo. V tem času se je v njej zbrala *glavnina rdeče armade*.
 - o Ofenzivo pred Moskvo so ustavili rdečearmejci in prebivalstvo, ki so dobivali okrepitev z vzhoda (zaradi podatka, da jih *Japonska ne bo napadla*).
 - o Zgodnja zima, hud mraz.
- Decembra 1941 je ofenziva zastala.
- **Civilno prebivalstvo med napadom:**
 - o Zlasti v Ukrajini, tudi v baltiških državah so prebivalci (nezadovoljni s svojim položajem v SZ) pozdravili Nemce kot osvoboditelje.
 - o Kmalu še hujši teror: Nemške okupacijske oblasti so začele prebivalstvo načrtno fizično uničevati ali pa ga preseljevati – pripravljati za nemško naselitev.
 - o To je spodbudilo upor in močno partizansko gibanje.
 - o Na drugi strani je sovjetska propaganda začela močno poudarjati 100-letni ruski patriotizem in patriotizem drugih slovenskih narodov, država je spremenila odnos do pravoslavne cerkve.
 - o »Velika domovinska vojna« je dobila prednost tudi pred razrednimi in ideološkimi cilji.
- **Taktika požgane zemlje:** SZ je povsod, kjer so pričakovali, da bodo Nemci prodrli, evakuirali vse, kar je bilo mogoče, drugo pa uničili.
 - o → Nemcem onemogočala redno oskrbovanje na velike razdalje.

Naštetih 6 držav, ki so do konca leta 1941 pristopile k trojnemu paktu:

- *Trojni pakt se oblikuje septembra 1940.*
 - o *Italija, Nemčija, Japonska.*
- *Bolgarija 1941, Madžarska 1940, Romunija, Jugoslavija (ko je razpadla, se je formirala NDH – Neodvisna država Hrvaška), Slovaška.*

12. Azija in Pacifik

- *Japonska v Aziji že v 30. letih začela osvajalni pohod, ki naj bi ji zagotovil prevlado.*
- **Odnosi med Japonsko in ZDA od 1935-1940:**
 - o *Japonska je imela željo dominirati na Daljnem vzhodu. Japonski imperializem.*
 - o *Njene osvajalne težnje so omejevale ZDA.*
 - o *ZDA prepovedala doseljevanje Japonski.*
 - o *ZDA so zamrznile vso Japonsko premoženje v ZDA, prekinili trgovske pogodbe, zahtevali, da se japonska vojska odmakne iz Indokine.*
- **Japonska je 7. decembra 1941 napadla vojaško oporišče ZDA Pearl Harbor na Havajih.**
 - o *Začela se je vojna, na katero ZDA niso bile pripravljene.*
 - o *Takrat naprej govorimo o 2. svetovni vojni.*
- *Japonska se je do sredine 1942 razširila:*
 - o *Indonezija, Filipini, Tajska, Burma, Singapur, Indokina.*
 - o *Ogrožali so Indijo, Avstralijo, Novo Gvinejo.*
- *Do 1942 ima Japonska prevlado na Pacifiku. Nikoli prej še ni imela toliko ozemlja.*
- *Velika Britanija in ZDA napovedali vojno Japonski, Italija, Nemčija in sateliti pa ZDA.*

→ Vzroki za začetne uspehe Japoncev in poraze zaveznikov + japonska taktika: Letalstvo, niso bili skoncentrirani, nepoznavanje terena, neugodne naravnogeografske razmere, nečloveške metode, ravnanja.

→ Kamikaze:

So skupine vojakov, ki so jih Japonci poslali v vojno, ko je prišlo do preobrata na Pacifiku – po 1942. So samomorilske enote pilotov.

→ Kaj je prisililo Japonce h kapitulaciji?

Atomska bomba 6. in 9. avgusta 1945, Nagasaki, Hirošima. Katastrofa. Kapitulacijo podpisali 2. septembra 1945 – konec svetovne vojne (cesar Hirohito za Japonsko).

13. Vojna v Afriki.

- *Trojni pakt, pogodba o zavezništvu ter o delitvi sveta med sile osi, je afriško območje prepustil Italiji.*
- **Septembra 1940 iz Libije napad na Egipt.**
 - o *V začetku uspešni.*
 - o *Britanske sile so jih premagale pri Sidi Barraniju.*
- *Vmeša se Nemčija (1942), zaradi poraza.*
- **1942** je nemški general Erwin Rommel (*puščavska lisica*) osvojil Bengazija in Drene, junija pa **Tobruku**. → Nemci slavili veliko zmago.
- Prodirajo proti vzhodu, proti Kairu → lahko bi ogrozili Sueški prekop.
 - o *Egiptovska vasica **El Alamein** – britanski položaji.*
 - o **Rommel : Montgomery** (britanski feldmaršal, strateg).
 - *Bitke. Britanci uspešnejši.*
 - **Preobrat v Severni Afriki.**
- *Nemce so Britanci potiskali proti nazaj.*
- *Nemci so se iz Libije umaknili v Tunizijo in tam z Italijani organizirali fronto.*
- **Sočasno operacija bakla:** izkrcaje angloameriških sil v Monaku in Alžiriji → uspelo jim je obkoliti v obroč Italijane in Nemce, kapitulirali (1943).
- *Ker so pomagali tudi Francozi, so Nemci zasedli vichyjsko Francijo 1942. ???*

Preobrat

1. Stalingrad in Kursk

- Nemci in Italijani doživeli prvi uničujoči poraz 1942 v bitki pri El Alameinu.
- Dejanski poraz nacistične Nemčije se je začel z bitko za Stalingrad.
- **Avgusta 1942 napad na Stalingrad.**
 - Nemci mesto zbombadirali.
 - Fanatični boji mož na moža z noži, bajoneti, granatami ... Za vsako stavbo/del.
 - Nemci so zavzeli vse pomembnejše točke, upirali so se samo še posamezniki.
 - V 2. polovici novembra pa je sovjetska stran dobila okrepitve.
 - Armade obkolile slabo oskrbovano nemško 6. armado, ki ji Hitler ni dovolil umika ali vdaje.
 - V začetku februarja so boji ponehali, veliko mrtvih, preživeli so se s poveljnikom Friedrichom von Paulusom vdali.
- Frontna črta se je pomaknila proti zahodu.
- Nemci so hoteli znova prevzeti pobudo in so napadli najbolj izpostavljene dele fronte med Orlom in Belgorodom.
- Sovjeti prodor zadržali, prešli v protiofenzivo.
- Strahovita tankovska bitka (KURSK).
- Nezadržen prodor sovjetske armade proti zahodu.

2. Zlom Italije

- Po kapitulaciji nemške in italijanske vojske v severni Afriki so se zahodni zavezniki začeli pripravljati na napad na Italijo.
- **Zavezniška vojska se je julija 1943 izkrcala na Siciliji.**
 - o Sredi julija so zasedli Palermo, začetek septembra pa že napredovali proti Kalabriji.
- **Državni udar 25. julija 1943** ob podpori kralja Viktorja Emanuela III. je oblast v Italiji prevzel maršal Pietro Badoglio.
- Mussolinija so internirali na Elbo, pozneje pa na goro Gran Sasso, a Hitler ga je rešil ter mu omogočil, da je v Italiji **ustanovil Salojsko republiko.**
- Badoglijeva vlada je 8. septembra 1943 kapitulirala.
- Ker je osrednji in S del Italije zasedla nemška vojska, sta se kralj in vlada umaknila na J države k zaveznikom ter oktobra napovedala vojno Nemčiji.
- *Italijanska vojska je pomagala zahodnim zaveznikom pri osvobajanju države* → dobila status sobojevnice (ne zaveznice, kot je pričakovala).
- Zavezniški prodor z J Italije. Pozimi se je fronta ustalila (čez *italijanski škorenj od Ortona ob Jadranskem in Minturna v Tirenskem morju*). Osrednja obrambna točka je bila na *Montecassinu*. → **Gustavova obrambna črta.**
- Sredi maja 1944 je bila fronta prebita, Nemci so se umaknili J od Rima, kmalu premagani.
- Junija so zavezniki osvobodili Rim.
- Nemška vojska je na S države kapitulirala šele aprila 1945.
- Takrat je propadla tudi marionetna Salojska republika.
- Mussolinija so z ljubico italijanski partizani ustrelili, trupli pa obesili na javnem mestu v Milanu.

3. Izkrcaje v Normandiji.

- **6. junija 1944** izkrcaje zahodnih zaveznikov v Normandiji.
- Tu se je odprla **druga fronta** v Evropi.
 - o Želeli so razbremeniti Rdečo armado, ki je do takrat prevzemala na svoja ramena večino bojev z Nemci.
 - o Hkrati želeli Hitlerjevi vojski zadati odločilen udarec.

- Sredi avgusta so se francosko-ameriške enote izkrcale še na francoski sredozemski obali in ob sodelovanju odporiškega gibanja začele prodirati proti S. Medtem so enote, ki so prodrle iz Normandije, skupaj z odporniki 25. avgusta osvobodile Pariz, do jeseni pa vso Francijo.
- Manj uspešni pa so bili zavezniki pri osvobajanju Nizozemske in Belgije.
- Hudi boji tudi v Belgiji, kjer je Hitler v Ardenih poskusil s protinapadom.
- Po začetnih uspehih je bila izmučena nemška vojska poražena in ni več ogrožala zavezniškega prodora.

4. **Prodor Rdeče armade.**

- Rdeča armada + pomoč sovjetski, poljski, češki partizani.
- Po kapitulaciji Romunije, Bolgarije, Madžarske in Finske pa so tudi enote iz nekaterih od teh držav morale sodelovati v bojih proti Nemcem.
- Nemci branili predvsem velika mesta (Praga, Varšava, Budimpešta), trdovraten tudi odpor na nemških tleh.
- Vseeno premoč zaveznikov.

5. **Kapitulacija Nemčije.**

- Februarja 1945 je Rdeča armada na Poljskem in v Prusiji začela močno ofenzivo, konec februarja pa je bila že v Nemčiji.
- Že prej so tudi zavezniške enote dosegle nemško mejo pri Aachnu.
- **Američani so se 25. aprila 1945 ustavili na Labi in se tam srečali s sovjetskimi vojaki.**
- Medtem je Rdeča armada obkolila Berlin.
- Obramba slabela, Hitler in njegova ljubica naredila samomor.
- **7. maja je Nemčija podpisala brezpogojno kapitulacijo v Reimsu** v glavnem stanu ameriškega poveljnika Eisenhowerja, **v noči z 8. na 9. maj** pa še v Karlshorstu v Berlinu na sedežu poveljstva sovjetskega maršala Žukova.
- Vojna v Evropi je bila končana.

6. **Zlom Japonske.**

- Japonsko ofenzivo je Američanom uspelo ustaviti šele v večdnevni pomorski **bitki pri Midwayu junija 1942.**
- Do **preobrata** pride po ameriškem izkrcanju na otoku Guadalcanal v Salomonovem otočju l. 1942.
- Boji trajali pol leta.
- Po porazu so ameriški in avstralski vojaki zavzeli vse otočje in Novo Gvinejo, ter tako preprečili nevarnost za izkrcanje Japoncev v Avstraliji.
- Sledilo je dolgotrajno vojskovanje na Pacifiku.
- Ko so ameriški vojaki s t.i. taktiko žabjih skokov zagrizeno osvajali otok za otokom in se približevali Japonski.
- Junija 1944 so Američani v zračno-pomorski bitki pri Sajpanu zlomili japonsko letalstvo in začeli bombardirati Japonsko.
- Jeseni 1944 so se izkrcali na Filipinih in oktobra v pomorski bitki premagali Japonce.
- Japoncem upirali tudi vojaki na Kitajskem.
- Kitajske letalske baze, pomagale Američanom, saj so od tam pošiljali bombnike nad Japonsko.
- Tudi po zavzetju otokov Okinave in Ivo Džime, s čim so obkolili Japonsko, so se japonski vojaki še vedno upirali v Indokini, Indoneziji, na Kitajskem in v Mandžuriji – tukaj napadla SZ.
- **Šele atomski bombi Hirošima (6.7.1945) in Nagasakij (9.7.1945), ki sta povzročili strahotno opustošenje, sta Japonsko prisilili, da je 14. avgusta podpisala kapitulacijo.**

7. Gospodarstvo med vojno

- Nemški rajh je v začetku kazal idilično gospodarsko podobo.
- Zaseženi kmetijski in industrijski kompleksi, izkoriščanje delovne sile, centralizirana in učinkovita gospodarska politika.
- Vojna industrija dela s polno paro.
- Toda stanje se slabša (ob koncu vojne so preživeli Nemci stradali in bili prezeblji v ruševinah).

- Podobno je bilo na Japonskem.
- Tudi tukaj se je razvila močna vojaška industrija, kateri pa so kasneje zavezniki odvzemali vire surovin.
- Zato jim je začelo primanjkovati hrane, začeli so omejevat porabo plina in elektrike.
- Širila sta se naturalna menjava in črna borza.
- V tovarnah delali tudi mali otroci.

- V SZ so za vojne potrebe mobilizirali skoraj vsakogar (ženske, otroci, bolniki, ostareli).
- Že od samega začetka vojne je primanjkovalo obleke, hrane, zdravil, energije in medicinske opreme.
- Toda uspeli so zadostiti potrebam vojaštva.

- VB je med vojno strogo racionirala hrano, obleke, gospodinjske potrebščine, bencin in celo časopis .
- Kljub bombardiranju so ohranjali proizvodnjo, kolikor se je dalo, čeprav so živel od ameriške pomoči.

- ZDA so bile edine države, ki niso čutile pomanjkanja.
- Med vojno so si gospodarsko opomogle in postale najmočnejša gospodarska sila na svetu
- Zaradi potreb vojne industrije je izginila tudi brezposelnost.

ŽIVLJENJE V OKUPIRANI EVROPI

1. Okupacijski sistemi

- Ureditev je izhajala iz nacističnega programa, s kateri so želeli ustvariti **Lebensraum** (*Nov življenjski prostor*).
- S tem bi za Nemce vpeljali nov evropski red in red v etničnih odnosih.
- Del načrta je bila tudi **pozitivna demografska politika** - načrtno vzrejanje rasno čistih otrok - do leta 1980 več kot sto milijonov Arijev.
- **Lebensborn je organizacija, ki je pod pokroviteljstvom SS skrbela za razmnoževanje čiste arijske rase.**
- Do takrat pa tudi namen iztrebiti Žide, Slovane in Rome.
- Kolonizacijo ljudstva gospodarjev (Herrenvolk) naj bi dopolnjevali sorodni germanski narodi: Nizozemci, Flamci, Danci, Norvežani - ki bi z intenzivnim mešanjem postali del arijske rase.
- Drugi narodi (če bi preživeli) pa bi bili le pomožno ljudstvo (Hilfsvolk) - *poceni delovna sila*
- iz politične obzirnosti pa ni bila dorečena prihodnost satelitskih držav (Slovaška, NDH, Bolgarija in Romunija).
- Končni cilj je bil nemško gospodarstvo nad vsem svetom.

- Okupacijski režimi pa so se razlikovali.
- Ne glede na obliko okupacije pa je bil cilj povsod enak - podrejenost koristim nemške države.

- Najpogostejša oblika gospodarskega izkoriščenja je prisilno delo.
- Organizacija za javna dela imenovana **Todt**, delalo več kot 3 milijone delavcev.
- Več oblik nasilja in uničevanja.
- Najbolj zloglasna so bila **koncentracijska taborišča** – ubijali v plinskih celicah, razne oblike mučenja in medicinski poskusi.
- **genocid** – uničevanje rase in narodov – Romi in Slovani -
- **holokavst** – uničevanje in poboj Židov – tako ubili približno 6 milijonov Židov

2. Kolaboracija

- Totalitarnost je prisilila, da so se prebivalci opredelili za okupatorja ali proti njemu.
- **Vzroki** : - premoč sil osi
 - pričakovana dolgotrajna okupacija
 - simpatizerstvo s fašistično ideologijo
 - gospodarski razlogi
 - težnja po ohranitvi ali prevzemu oblasti
 - eksistenčni razlogi
- Zlasti v večnacionalnih državah, je okupator to spretno izkoriščal.
- Marsikje so notranja nasprotja zato prešla v *državljske vojne*.
- **vrste kolaboracije** : - upravna
 - vojaška
 - politična
 - kulturna
 - ideološka
 - gospodarska
- Najbolj tipična je bila vichyjska Francija , ki je do l. 1942 ostal neokupiran, pod vodstvom **Petaina** in je delovala kot marionetna kvislinška tvorba.
- Zunanje politično je bila popolnoma podrejena nemškim zahtevam, notranjepolitično pa je delovala po skrajno desničarskih načelih (proti liberalizmu, proti židovstvu, proti demokratično in proti levičarsko).
- Petainova politika, reševanje tistega, kar se rešiti da, je Francoze razcepila.
- zelo znan kolaboracionist je tudi **Quisling** – pripadnik desnice
- **Leon Rupnik, Ante Pavlevič** – ustaška država NDH, **Andrej Vlasov** – Ruska osvobodilna armada

ODPORNišKA GIBANJA

- *odporniško gibanje = gveril = partizani = vojaki proti okupatorju*
- **Vzrok:** brutalnost in genocidni načrti po vsej Evropi in Aziji.
- Ta so bila različna; od majhnih skupin, do močnih vojaških gibanj.
- Nekatera so tudi prerasla v prave armade.
- **Najmočnejša so bila v** : SZ, Franciji, Jugoslaviji, Poljski, Grčiji, Indokini in na Kitajskem
- Ponekod se je njihov vpliv tako okreplil, da so osvobodilni boj lahko izkoristile za prevzem oblasti.
- **Cilj pa so bili** : - izgon okupatorja
 - osvoboditev domovine
 - kjer so se v ta gibanja povezali komunisti pa tudi izvedba socialistične revolucije in prevzem oblasti

- V Evropi ni enotnega odporiškega gibanja, kar je slabo.
- Ta gibanja so bila razdeljena na leve (komunisti) in na kraljev privrženice.
- Ta neenotnost pa je povzročala pojav državljanskih vojn.

POLITIKA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

1. Odnosi med silami osi

- **Trojni pakt** ni bil posebno močna zveza, saj je vsaka država delovala zase in za svoje interese, ti pa so se pogosto križali in spreminjali glede na razmere.
- Satelitske države so podpirale Nemčijo, dokler je le-ta bila močna, potem pa so jo začele zapuščati.
- Hitlerja preseneti vztrajanje Španije pri nevtralnosti.
- Italija je bila slab zaveznik, saj jo je morala Nemčija stalno podpirati.
- Ni mu uspelo prepričati Japoncev za napad na SZ.
- Trojni pakt je razpadel s kapitulacijo Italije – 8. septembra 1943.

2. Oblikovanje protifašistične koalicije

- Predvojni poskusi povezovanja zahodnih držav in SZ se zaradi ideoloških nasprotji in različnih interesov niso uresničili.
- Šele neposredna vojaška ogroženost je VB, ZDA in SZ prisilila, da so se povezale v skupni boj proti fašizmu.
- To sodelovanje pa je omogočilo nastanek **velike protifašistične koalicije**, ki je združevala več deset držav.
- Srečanja so bila številna, ampak tudi problematična.
- Čeprav je bil glavni cilj uničenje fašizma, niso ti nikoli pozabili tudi na svoje interese.

- **I. 1941 sta Churchill in Roosevelt** na britanski bojni ladji Prince of Wales podpisala **Atlantsko listino.**

- Tukaj izjavila:
 - da njuni državi ne težita k širitvi svojih ozemelj
 - da nista za teritorialne spremembe
 - da spoštujeta pravico vsakega naroda do samostojne izbire oblike vladavine
 - da sta za gospodarsko sodelovanje med vsemi narodi
 - da naj po uničenju nacizma vsi narodi opustijo uporabo sile
- Listina je omogočila nastanek velike zavezniške protifašistične koalicije.

- **Konferenca v Teheranu (28. november – 1. december):**

- o Churchill, Roosevelt in Stalin so se dogovorili o odprtju druge fronte na normandijski obali (operacija Overlord)
- o sklenili da je potrebno premagati Nemčijo pred Japonsko
- o glede Jugoslavije so se dogovorili, da bodo ohranili njeno celovitost, Titovim partizanom pa so obljubili pomoč

- **Konferenca v Jalti (4 – 11. februar):**

- o Churchill, Roosevelt in Stalin so se dogovorili o razdelitvi Nemčije na 4 okupacijske cone (eno dobili Francozi).
- o SZ določili visoko vojno odškodnino
- o Za vojno napoved Japonski pa dali Port Arthur, Kurilske otoke in Južni Sahalin
- o Poljska meja s SZ premaknila za 200 km proti zahodu in v državi izpeljane svobodne volitve
- o za OZN dodelili tudi varnostni svet, kjer imajo stalne članice pravico veta

- **konferenca v Potsdamu (17. julij – 2. avgust):**

- o Stalin, Churchill, ki ga nadomesti Attlee in nov ameriški predsednik Truman

- o sklep za ustanovitev mednarodnega sodišča za vojne zločince
- o izjavili da nimajo namena uničiti nemškega naroda
- o SZ, VB in Francija si odmerijo vojno odškodnino